

6. Про прийняття за основу проекту Закону України про соціальний діалог в Україні: Постанова ВР України від 08.02.07 № 649-V. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=649-16>.
7. Про розвиток соціального діалогу в Україні: Указ Президента України від 29.12.05 № 1871/2005 // Урядовий кур'єр. – 2006. – 25 січня.
8. Резолюція о трипартизмі и социальном диалоге, принятая 18 июня 2002 года Международной конференцией труда на 90-й сессии. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ilo.org/ilolex/russian/docs/convdispl.htm>.
9. Сіленко А., Коляденко В. Соціальна держава: тернистий шлях до визнання. Світовий досвід і перспективи України. – К.: Вид-во «ТЄС», 2002. – 357 с.

***Annotation.** The article deals with the problem of understanding the essence and role of social dialogue as an important tool of social policy of state. Author in the coverage of this issue refers to the goals, tasks and functions of social policy and social objectives of the state, which Ukraine has chosen for itself for the future.*

***Key words:** social dialogue, social policy, social state, social justice, labor relations, social agreement, social and political stability.*

УДК 631.158:331.526

Ярова В.В., к.е.н., доцент ХНАУ ім. В.В. Докучаєва, м. Харків

НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Проаналізовано рівень зайнятості сільського населення Харківської області. Визначено основні проблеми у трудових відносинах в період реформування аграрної сфери. Розроблено напрямки удосконалення трудових відносин на селі.

***Ключові слова:** трудові відносини, ринок праці, зайнятість, безробіття.*

Постановка проблеми. Реформування аграрної економіки в напрямі ринкових відносин на засадах приватної на землю та майно стало черговим випробуванням для українського селянства, оскільки через недосконалість законодавчої бази щодо виробничих і трудових відносин в нових умовах господарювання не дало очікуваних результатів. На початку і в середині 90-х за різними оцінками до 80% сільських домо- господарств були впевнені у тому, що повернення до приватної власності на землю кардинально поліпшить їх матеріальне становище. Зараз тільки 10% селян вважає, що земля – головне джерело доходу.

Проявом загострення проблем у сфері праці стало зменшення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції в Україні порівняно з дореформеним періодом; невідповідність фактичного споживання населенням продуктів харчування науково-обґрунтованим нормам; масова бідність сільського населення; загострення демографічної ситуації в сільській місцевості; зростання безробіття; збільшення площ необробленої землі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні і практичні сторони удосконалення трудових відносин в сільському господарстві висвітлені в працях К.І. Якуби, В.С. Дієспєрова, В.К. Горкавого, В.В. Юрчишина, Т.І. Олійник, В. Кузьменко, Г. Кулікова, Н. Андрусенко, В. Франчук та інших. Проте, складність і недостатність вивчення досліджуваної проблеми диктує об'єктивну необхідність

поглибленого вивчення питань зайнятості у системі управління аграрних підприємств.

Зменшення зайнятих у сільському господарстві доцільно розглядати з абсолютного і відносного зменшення: абсолютне зменшення аналізується з позицій потреби сільськогосподарського виробництва в затратах живої праці та з урахуванням демографічного фактору; відносне зменшення представляє собою скорочення частки працівників аграрної сфери в загальній кількості зайнятих у всіх галузях економіки [4].

За даними соціологічного обстеження Інституту Горшеніна, лише 4% селян вважають можливим у своєму селі забезпечити собі і своїй сім'ї належний рівень матеріального забезпечення. 83% селян вважають неможливим знайти підходящу роботу на селі, 80% вважають за неможливе зробити кар'єру на селі, 60% – неможливим займатися бізнесом на селі. Більше двох третин нинішніх селян не бажають скуповувати нові ділянки землі, не вирощують продукцію для продажу і не бажають працювати у сільському господарстві. 69% мешканців села проти того, щоб земля продавалася, але при цьому працювати на ній вони також не бажають [3].

Формулювання цілей статті. Метою статті є аналіз проблем зайнятості сільського населення і розробка механізму удосконалення трудових відносин. Метою дослідження зумовлені такі завдання: проаналізувати показники ринку праці в Україні в цілому; дослідити рівень зайнятості сільського населення Харківської області; викреслити основні проблеми у трудових відносинах в період реформування аграрної сфери; розробити напрямки удосконалення трудових відносин на селі.

Виклад основного матеріалу дослідження. За даними вибіркового обстеження населення (домогосподарств) з питань економічної активності в середньому за дев'ять місяців 2011 р. чисельність економічно активного населення віком 15–70 років в Україні становила 22,1 млн. осіб, з яких 20,4 млн. були зайняті економічною діяльністю. Рівень зайнятості населення України віком 15–70 років становить 59,5%, рівень безробіття – 7,8%. Навантаження на 10 вільних робочих місць (вакантних посад) у 2011 р. коливалася від 60 осіб у листопаді до 84 осіб у грудні [1].

В період реформування аграрної сфери трудові відносини зазнали суттєвих змін і характеризуються виникненням нових проблем на селі: збільшення кількості зайнятих в особистих господарствах населення; вивільнення працівників з реформованих колективних господарств, значна частина яких не працевлаштована в нових господарських структурах; зниження продуктивності аграрної праці (на фоні розпаювання і недостатнього оновлення основних засобів, зниження рівня механізації виробничих процесів); скорочення робочих місць (особливо у тваринництві), поява нових різновидів зайнятості сільськогосподарських товаровиробників («вимушена неповна зайнятість», «бажана неповна зайнятість»); виникнення в агропромисловому виробництві соціально нової групи населення – безробітних; поява «тіньової зайнятості», заробітних плат «в конвертах».

У таблиці наведено показники зайнятості сільського населення Харківської області за 2000 – 2010 рр.

Таблиця 1

Динаміка чисельності зайнятого населення в сільській місцевості Харківської області за 2000 – 2010 рр., тис. осіб

Показники	Роки					Середньорічні показники за 2000–2010 рр.	
	2000	2005	2008	2009	2010	абсолютний приріст, осіб	темп зростання, %
Сільська місцевість	316,5	301,2	280,6	266,2	253,4	–6310	97,80
у т.ч. працездатного віку	259,4	249,9	243,8	227,2	217,9	–4150	98,27
Рівень зайнятості (% до загальної чисельності)	50,3	51,4	50,0	48,0	46,1	x	–4,3
Рівень зайнятості населення у працездатному віці, %	41,3	42,6	43,5	40,9	39,6	x	–1,6

Джерело: Статистичний щорічник «Харківська область у 2010 році».

Дані таблиці свідчать про те, що чисельність зайнятого населення в сільській місцевості Харківської області у 2010 р. становила 253,4 тис. осіб. В середньому за рік на протязі досліджуваного одинадцятирічного періоду вона зменшувалася на 6310 осіб (або 2,2%). Для порівняння скажемо, що тенденція зміни абсолютної чисельності зайнятого міського населення характеризується збільшенням в середньому за рік на 5800 осіб або (0,6%). Маємо дуже низьку частку чисельності зайнятого сільського населення у чисельності населення працездатного віку – лише 39,6%.

Безробітними у сільській місцевості стали, головним чином, особи молодого демографічно– і соціально активного віку (випускники загальноосвітніх сільських шкіл, які в період паювання землі не могли бути суб'єктами власників землі і залишилися безземельними). Сільська молодь виявилася основним джерелом міграційних потоків і поповнення зайнятих у тіньовій економіці.

Сільська молодь за своїми поглядами, інтересами, потребами ближча до своїх міських однолітків, ніж до старшого покоління селян. Село поступається місту по можливостям працевлаштування. У віці до 30 років безробітними є практично 15% молоді. На селі неможливо знайти підходящу роботу, зробити кар'єру, забезпечити собі і своїй сім'ї достойний рівень матеріального стану, займатися бізнесом. На селі неможливо цікаво і насичено проводити дозвілля. Тому переважними намірами сільської молоді є переїзд їх та їхніх сімей із села – у місто або за кордон. Із села вибуває найбільш освічена, активна і конкурентоспроможна частина молоді.

Постійна і тимчасова робота в місті і за кордоном сумарно за числом зайнятих в ній сільських мешканців не поступається роботі у селі і навіть перевищує її. Практично 25% селян вимушені виїзжати із села на заробітки, в тому числі: в інші села – 8%, в міста – 46%, в Росію – 28%, в країни Європи – 27%, в інші країни світу – 5%. Крім цього, селяни також виїзжають на роботу періодично (щоденно).

Зменшення чисельності працівників аграрної сфери немає відповідності підвищення рівня механізації сільськогосподарського виробництва і реальному вивільненню робочої сили і ручної праці з цієї галузі. В Україні ця адекватність не забезпечується.

Трансформування трудових відносин на фоні формування і розвитку різноманітності висуває на передній план потребу перегляду чинного трудового законодавства щодо ролі держави в регулюванні відносин суб'єктів трудової політики та контролю за його виконанням на основі конституційних прав людини. Назріла необхідність розробки національного трудового кодексу щодо забезпечення юридичної основи формування належних умов і охорони праці.

Висновки. Заходи щодо удосконалення трудових відносин у сфері праці мають спрямовуватися на підвищення продуктивної зайнятості селян, ефективності праці і на цій основі збільшення обсягів виробництва та здешевлення сільськогосподарської продукції. Основними елементами механізму удосконалення трудових відносин можуть бути: удосконалення чинного трудового законодавства; поліпшення організації й умов праці, соціально-побутових умов життя; підвищення мотиваційних чинників і рівня оплати трудової діяльності у всіх організаційно-правових структурах аграрної сфери незалежно від форм власності на землю і майно та організацію виробництва; докорінне поліпшення соціальної інфраструктури села (насамперед, закладів охорони здоров'я, освіти); продовження середньої очікуваної тривалості життя сільського населення; оздоровлення демографічної ситуації; подолання соціального дисбалансу між містом і селом.

Список використаних джерел

1. Праця і зарплата. – №5 (777), 1 лютого 2012 р. – С.7.
2. Семенюк М. Найважливішим пріоритетом Уряду є підвищення рівня життя українців / М. Семенюк // Соціальний захист. –2011.– №12. – С 10.
3. Соціологічне обстеження Інституту Горшеніна (28–15 квітня 2011 р.) // Коментарі. – 2011, 20 травня.–№20.–С. 18–23.
4. Якуба К.І. Життєвий і трудовий потенціал сільського населення України: Теорія, методологія, практика. – К.: ННЦ ІАПЕ, 2007. – 362 с.

***Annotation.** The analysis of an occupation level of agricultural population of the Kharkov area is carried out. Problems in labor relations in reforming of agrarian sphere are defined. Ways of perfection of labor relations to agriculture are developed.*

***Key words:** labor relations, labor market, employment, unemployment*

УДК 005.95:005.936.3

Лисак В.Ю., к.е.н., асистент Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка;

Лисак І.В., асистент Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

ЕВОЛЮЦІЙНИЙ РОЗВИТОК СПРИЙНЯТТЯ РОЛІ І МІСЦЯ ЛЮДИНИ В СУСПІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

В статті досліджуються теоретичні основи та еволюційний розвиток понять щодо визначення сутності та ролі людини у процесі суспільного виробництва а також проблеми його ефективного використання.

***Ключові слова:** робоча сила, трудові ресурси, людські ресурси, людський капітал, трудовий потенціал, кадри, персонал, управління персоналом, трудовий колектив, працівники, співробітники.*